



سیاست‌گذاری ورزش در نظام تقنینی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۰-۱۳۵۹)

فریبرز ظریفی*

علی اشرف خزائی**

بهرام یوسفی***

زهره حسینی****

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی سیاست‌گذاری ورزش در نظام تقنینی ایران در دهه نخست و دوم انقلاب اسلامی است. روش پژوهش، از نوع کیفی در سطح توصیفی-تحلیلی است و داده‌ها با استفاده از منابع ثانویه کتابخانه‌ای-اسنادی گردآوری شده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در

* دانشجوی دکترای مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران،
(fariborzarif@yahoo.com)

** (نویسنده مسئول)، استادیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران،
(aakhazaei67@gmail.com)

*** دانشیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران،
(bahramyoosefy@yahoo.com)

**** استادیار مدیریت ورزشی، دانشکده علوم ورزشی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران،
(hassanizohreh76@yahoo.com)

تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۳/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۲۷

دوره‌های نخست تا پنجم مجلس شورای اسلامی، تعداد لایحه‌های ورزشی تبدیل شده به قانون (۶ مورد) بر تعداد طرح‌های ورزشی (۲ مورد) برتری قابل توجهی داشته است. حیطة موضوعی قوانین ورزشی مرتبط با اصلاح ساختار و اساسنامه سازمان‌های ورزشی، مشارکت ورزشی در سطح قهرمانی، همکاری فرهنگی-آموزشی-پژوهشی در سطح بین‌المللی، تأمین منابع مالی، و خصوصی سازی در ورزش است و برپایه تقسیم‌بندی سیاست‌گذاری *آلموند* و همکاران (۲۰۰۸)، تمرکز طرح‌ها و لایحه‌های ورزشی ارائه شده به ترتیب بر حیطة‌های تنظیمی، توزیعی، و نمادین است و حیطة استخراجی که به کسب درآمد و استخراج منابع مربوط است، مواردی را در مورد ورزش به خود اختصاص نداده است و در قسمت پایانی پژوهش، دو نطق نمایندگان دوره سوم و پنجم مجلس شورای اسلامی درباره لایحه تأسیس باشگاه‌های ورزشی توسط مردم با نظارت دولت و طرح اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی از منظر تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف در سه سطح توصیف، تفسیر، و تبیین، بررسی و از این رهگذر، پیوند میان متن و جامعه بازنمایی شده است.

واژگان کلیدی: ورزش، سیاست‌گذاری، مجلس شورای اسلامی، عملکرد تقنینی، تحلیل گفتمان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

مجلس، یا به اصطلاح لاتین آن پارلمان، واژه‌ای فرانسوی است و به محلی گفته می‌شود که در آن گفت‌وگو، تأمل، بحث، و مشاوره و سرانجام، تصویب قانون انجام می‌شود. این واژه از ریشه لغت لاتین "Parlement" گرفته شده است (آشوری، ۱۳۷۰: ۱۱۵). در بسیاری از کشورهای جهان، پارلمان‌ها وظیفه اصلی قانون‌گذاری و نظارت بر دولتمردان، طراحی برنامه‌های توسعه‌ای، و اعمال خواسته‌های مردم را به عهده دارند (هازل، ۲۰۰۱: ۲۸). تمام اعمال پارلمان‌ها، توسط نمایندگان مجلسی که منتخب مستقیم یا غیرمستقیم مردم است، انجام می‌شود (کوگیل و همکاران، ۲۰۰۹: ۵). البته این نقش، متناسب با اختیاراتی است که قانون اساسی هر کشوری به آن‌ها داده است (هازل، ۲۰۰۱: ۲۸). به‌طور معمول، پارلمان به‌عنوان نماد حاکمیت مردم در نظام‌های سیاسی مبتنی بر نمایندگی، نقش مهمی در تعیین سیاست‌های عمومی دارد و به‌طور مشخص، کارویژه‌هایی شامل: (۱) قانون‌گذاری؛ (۲) نمایندگی؛ (۳) نظارت را به عهده دارد (وحید، ۱۳۸۰: ۱۸۰).

بی‌تردید، با توجه به نقش تأثیرگذار مجلس شورای اسلامی، سرنوشت مسائل کشور، در گرو کیفیت و کارکرد این نهاد قانون‌گذار است. ابتکار قانون به‌عنوان مرحله مقدماتی طرح پیشنهادها در مجلس شورای اسلامی از دو طریق طرح و لایحه انجام می‌شود. طرح‌های قانونی، به پیشنهادها نمایندگان مجلس گفته می‌شود که به‌صورت انفرادی یا از طریق تعداد مشخصی از آنان مطرح می‌شود. لایحه‌های قانونی نیز به پیشنهادها ارائه‌شده از سوی دولت‌ها گفته می‌شود که به اقتضای تخصص آن‌ها در امور گوناگون مطرح می‌شود تا بتواند از این طریق، امکان طرح و بررسی در مجلس را پیدا کند. به‌موجب اصل «۷۴» قانون اساسی، طرح‌های قانونی توسط ۱۵ نفر از نمایندگان مجلس تهیه می‌شوند و لوایح قانونی نیز به‌موجب همان اصل، با تصویب هیئت وزیران به مجلس فرستاده و به شکل‌های گوناگون عادی (دوشوری) یک‌فوریتی، دوفوریتی، و

سه‌فوریتی (یک شوری) در جلسه علنی مجلس مطرح می‌شوند (معمارزاده و پورمهدی، ۱۳۸۶: ۱۲۰). پیشینه پارلمان در ایران به بیش از یک قرن پیش و جنبش مشروطه مربوط می‌شود (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۸). پس از پیروزی انقلاب اسلامی، اگرچه هنوز مجلس نام «شورای ملی» به خود داشت، اما شمارش دوره‌های مجالس از ابتدا آغاز و نخستین دوره مجلس پس از پیروزی انقلاب اسلامی، روز ۷ خرداد ۱۳۵۹ تشکیل و در تاریخ ۶ خرداد ۱۳۶۳ نیز پایان یافت (فروزنده و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۸۱). در نخستین دوره مجلس شورای اسلامی که در آن مقطع، «مجلس شورای ملی» نام داشت، ۲۸ کمیسیون دائمی و ۸ کمیسیون موقت، تشکیل و روی‌هم‌رفته، ۶۲۵ جلسه علنی و ۱۵ جلسه غیرعلنی برگزار شد که نتیجه آن، تصویب ۳۷۰ طرح و لایحه بوده است. از نقاط قوت مجلس اول، پرکاری آن بود که در تاریخ پارلمانی ایران بی‌سابقه است (خوشزاد، ۱۳۸۶: ۲۷۴). در دومین دوره مجلس شورای اسلامی، ۵۶۶ طرح و لایحه به مجلس پیشنهاد شد که ۳۱۶ مورد آن به تصویب مجلس و شورای نگهبان رسید.

در دوره سوم مجلس شورای اسلامی که در تاریخ ۷ خرداد ۱۳۶۷ آغاز شد، ۲۵۶ قانون از تصویب مجلس گذشت که ۱۳۶ مورد آن مربوط به لایحه‌های دولت و ۱۲۰ قانون، طرح نمایندگان مجلس بود و ۹۰ فقره طرح و لایحه نیز تصویب نشد. مهم‌ترین دغدغه و دل‌مشغولی مجلس سوم شورای اسلامی، به امور اقتصادی از جمله تورم، گرانی، و کمک به محرومان و مستضعفان مربوط می‌شد (جهان‌محمدی، ۱۳۸۹: ۹۱). مجلس چهارم، در تاریخ ۷ خرداد ۱۳۷۱ برگزار و در این دوره، ۳۴۲ طرح و لایحه تصویب شد. دوره پنجم مجلس شورای اسلامی، دوره پرفعالیتی بود؛ به‌گونه‌ای که در این دوره، ۳۵۹ لایحه و طرح، تصویب و ۷۷ مورد نیز پس از بحث و مذاکره در مجلس رد شد (خسروشیری و جوان، ۱۳۹۲: ۵۷؛ فقیهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۹۱).

در این میان، ورزش نیز همچون بسیاری از پدیده‌های دیگر که به‌مثابه «پدیده‌هایی جهان‌شمول» اطراف ما را احاطه کرده‌اند، موضوعی است که باید از ابعاد گوناگونی بررسی شود و صرف‌نظر از ابعاد بهداشتی، اقتصادی، اجتماعی، سرگرمی، و تفریحی ورزش و مسابقات ورزشی، دارای نتایج سیاسی است و گروه‌های سیاسی-اجتماعی را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد (احمدی‌پور و همکاران،

۱۳۹۲: ۲). ورزش، برپایه تقسیم‌بندی نظام جامع ورزش کشور، به چهار حوزه اصلی تربیتی، همگانی-تفریحی، قهرمانی، و حرفه‌ای تقسیم می‌شود. ورزش تربیتی، به برنامه‌های ورزشی و تربیت بدنی در واحدهای آموزش رسمی، شامل مدارس، دانشگاه‌ها، و مؤسسه‌های آموزش عالی گفته می‌شود. ورزش همگانی، به معنای شرکت آزاد و اختیاری افراد جامعه در انواع بازی‌ها، سرگرمی‌ها، تفریح‌ها، و ورزش‌های غیررسمی است. ورزش حرفه‌ای که عرصه رقابت باشگاه‌ها و تیم‌ها است، بر بازار تمرکز دارد و در آن ورزشکاران برای فعالیت خود دستمزد و پاداش دریافت می‌کنند. ورزش قهرمانی نیز عبارت است از بازی‌ها و ورزش‌های رقابتی و سازمان‌یافته‌ای که برای رسیدن به اهداف و کسب نتیجه و رتبه برتر انجام می‌شود و افراد ماهر و نخبه در آن شرکت می‌کنند (میرشکاران، ۱۳۹۸: ۲).

مسئولان نظام و مجلس نیز بر اهمیت ورزش و ضرورت رشد و توسعه آن تأکید داشته‌اند و در این راستا، طرح‌ها و لایحه‌هایی در زمینه ورزش در مجلس پیشنهاد، بررسی، و سرانجام، تأیید یا رد شده‌اند. با توجه به موارد یادشده، نخستین هدف این پژوهش، بررسی لوایح و طرح‌های ورزشی مطرح‌شده در پنج دوره از مجلس شورای اسلامی، به لحاظ موضوع، نوع پیشنهاد در مجلس، و وضعیت نهایی هر یک از آنها است. امروزه، بخش زیادی از تصمیم‌های سیاست‌گذاری در نهادی به نام مجلس اتخاذ می‌شود و در واقع، مجلس، اساسی‌ترین نهاد سیاست‌گذاری در کشور است (دلفانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲). به بیان ساده‌تر، سیاست‌گذاری^۱ که در قالب «شیوه مشخص شکل دادن به عمل» تعریف می‌شود، بیشتر تلاشی آگاهانه و هدفمند است تا نامنظم و تصادفی (فروزنده و وجدانی، ۱۳۸۸: ۱۸۱). سیاست‌گذاری عمومی، تجلی اراده حکومت در عمل (یا خودداری از عمل) است که می‌توان آن را به عنوان مجموعه‌هایی ساختاری و مرتبط، متشکل از مقاصد، تصمیم‌ها، و اعمالی که قابل نسبت دادن به اقتدار عمومی در سطح محلی، ملی، و بین‌المللی هستند، در نظر گرفت (وحید، ۱۳۸۰: ۱۸۰). در این راستا، آلموند و همکاران (۲۰۰۸)، نیت‌ها، اهداف، و مقاصد دولت‌ها در حوزه سیاست‌گذاری عمومی را در چهار حیطة مشخص کرده‌اند: نخست، عملکرد

استخراجی^۱ که به معنای استخراج منابع اعم از پول، کالا، و خدمات از محیط داخلی و بین‌المللی است. دوم، عملکرد توزیعی^۲ که به معنای تقسیم پول، کالا، خدمات، فرصت‌ها، و افتخارات در میان افراد و گروه‌های جامعه است. سومین گروه، سیاست‌های ناظر بر عملکرد تنظیمی^۳ است که به معنای اعمال کنترل نظام سیاسی بر رفتار افراد و گروه‌های جامعه از طریق اجبار یا اقناع است. این برون‌داد، در بردارنده عملکرد تنظیمی داخلی، به معنای تصمیم‌های معطوف به مواردی مانند امنیت، حقوق و آزادی‌های شهروندان، کارایی، اثربخشی، و حمایت از دستگاه‌ها است. اما عملکرد تنظیمی خارجی، ناظر بر تصمیم‌هایی درباره روابط بین‌الملل، مقاومت در برابر دشمنی‌ها، و سیاست‌های بین‌الملل است، و سرانجام، عملکرد نمادین^۴، دربرگیرنده الگوهای الهام‌بخشی مانند بنای یادبودها یا تأیید شعائر و مراسم خاص متناسب با ارزش‌های جامعه و حاکمیت است (آلموند و همکاران، ۲۰۰۸: ۱۲۸)؛ برایین اساس، دومین هدف این پژوهش، بررسی و تحلیل لوایح و طرح‌های مرتبط با ورزش بر پایه الگوی سیاست‌گذاری آلموند و همکاران است.

تحلیل گفتمان^۵، موضوعی میان‌رشته‌ای است که در زبان‌شناسی همگانی ریشه دارد و شکل‌گیری معنا و پیام واحدهای زبانی را در ارتباط با عوامل درون‌زبانی و برون‌زبانی بررسی می‌کند (ربانی خوراسگانی و میرزایی، ۲۰۱۵: ۴۶). رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی^۶، تحلیل گفتمان را به لحاظ نظری و روش‌شناختی از سطح توصیف متون به سطح تبیین ارتقا داده است و به لحاظ محدوده پژوهش نیز گستره آن را از سطح بافت موقعیت فرد به سطح کلان، یعنی جامعه، تاریخ، و ایدئولوژی وسعت بخشیده است (کلانتری و همکاران، ۲۰۰۹: ۹). از دیدگاه فرکلاف، تحلیل گفتمان انتقادی در سه سطح قابل تحلیل است. در سطح توصیف، متن به لحاظ انتزاعی، در سطوح واژگان، ساختارهای نحوی، و ساختار قابل‌بررسی است. سطح

1. Extraction Function
2. Distributive Function
3. Regulation Function
4. Symbolic Function
5. Discourse Analysis
6. Critical Discourse

دوم، مربوط به تفسیر است که در این مرحله، بر مبنای آنچه در سطح توصیف بیان شده است، با در نظر گرفتن بافت موقعیت و مفاهیم و راهبردهای کاربردشناسی زبان و عوامل بینامتنی، قابل تحلیل است و سطح تبیین، که به بیان ارتباط میان تعامل و بافت اجتماعی می‌پردازد (نوذری و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۵۹).

با توجه به موارد یادشده، سومین هدف این پژوهش، بررسی و تحلیل دو مورد از مهم‌ترین و بحث‌برانگیزترین موضوع‌های مطرح‌شده در حیطه ورزش در این دوره‌ها، یعنی لایحه قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت (پیشنهادشده در مجلس سوم) و طرح اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی (مطرح‌شده در مجلس پنجم) از منظر تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف است.

۱. پیشینه پژوهش

پژوهش درباره نظام قانون‌گذاری پس از انقلاب اسلامی در ایران، از موضوع‌های مورد توجه پژوهشگران گوناگون بوده است. این پژوهش‌ها، دامنه موضوعی مختلفی داشته‌اند. زارعی و فوزی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی، و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ادوار اول تا پنجم مجلس شورای اسلامی»، بافت سیاسی، اجتماعی، و تخصصی نمایندگان دوره‌های نخست تا پنجم، و همچنین، در پژوهش دیگری با عنوان «تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ادوار ششم تا دهم» همان ویژگی‌ها را در دوره‌های ششم تا دهم (فوزی و زارعی، ۱۳۹۶) بررسی کرده‌اند. نتایج این دو پژوهش نشان می‌دهد که ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و گرایش‌های فکری نمایندگان دوره‌های گوناگون مجلس، از منظر ترکیب و آرایش سیاسی، شکلی پویا داشته است و بر پایه دگرگونی‌های اجتماعی فراکسیون‌های متنوعی اعم از اصول‌گرایان و اصلاح‌طلبان، و دیدگاه‌های هماهنگ یا ناهماهنگ با قوه مجریه، نسبت‌های متفاوتی از اکثریت/ اقلیت را در دوره‌های گوناگون مجلس داشته‌اند. همچنین، در دوره‌های مختلف و به مرور زمان، مجالس تشکیل شده، تنوع بیشتری از حضور اقشار اجتماعی را تجربه کرده‌اند، اما به لحاظ شاخص جنسیت، همواره اکثریت مطلق نمایندگان را مردان

تشکیل داده‌اند.

سینایی و زمانی (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «نقش مجالس قانونگذاری در فرایند سیاستگذاری»، با استفاده از نظریه ساختار-کارگزار، عوامل مؤثر بر نقش مجالس در سیاست‌گذاری را در بازه زمانی ۱۳۵۹ تا ۱۳۸۷، نقد و تحلیل کرده‌اند. براساس این پژوهش، عوامل مرتبط با سیاست‌گذاری از دیدگاه کنشگری عبارتند از: ویژگی‌های نمایندگان منتخب، ترکیب هیئت‌رئیس مجلس، گروه‌های صاحب‌نفوذ، و نقش رئیس‌جمهور. این پژوهشگران به لحاظ ساختار نیز عملکرد مجالس را متأثر از ساخت درونی مجلس (شامل فراکسیون‌ها و سازمان حزبی، کمیسیون‌ها، و منابع) ساخت بیرونی (شامل نظام اداری، نظام انتخابات و ساختار حزبی، تحولات ساختاری، سیاسی و اقتصادی)، ساختار و نظام توزیع قدرت، و همچنین، اختیارات و صلاحیت‌های مجلس دانسته‌اند. آنان پس از بررسی روندها و عوامل یادشده از منظر ساختاری و کنشگری، مجالس ایران را دارای نقش مؤثر و کارآمدی در فرایند سیاست‌گذاری نمی‌دانند.

نتایج پژوهش فاضلی (۱۳۹۱) با عنوان «ورزش و سیاست هویت»، بیانگر این موضوع است که امروزه ورزش، کارکردهای متفاوتی یافته است و پیامدهای پیروزی یا شکست در رشته‌های ورزشی، تنها در عرصه ورزش خلاصه نمی‌شود، بلکه پیروزی‌های ورزشی در مسابقات ملی، نشانی از کارآمدی مدیریت سیاسی را بر خود دارد و شکست در میدان‌های ورزشی، بی‌تردید به کاهش مشروعیت سیاسی می‌انجامد. در قسمت دیگری از این پژوهش نیز تعامل ورزش فوتبال و سیاست بررسی و تأکید شده است که در ایران، با زوال ورزش‌های سنتی و اصیلی مانند ورزش‌های زورخانه‌ای، فضا برای رشد و شیوع ورزش‌های مدرنی مانند فوتبال فراهم شده است و دولت، به دلیل کارکردهای عملی این‌گونه ورزش‌ها، گسترش آن را به‌زیان مصالح ملی و سیاسی ندیده است و حتی در موارد بسیاری، از فوتبال در راستای همگرایی و تقویت هویت ملی بهره‌گرفته است. در ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای دیگر، فوتبال نه تنها مورد استفاده حکومت ملی (دولت) بوده است، بلکه برخی جریان‌ها، از جمله گروه‌های قوم‌گرای فوتبال، و به‌طور مشخص، تیم تراکتورسازی را بستری برای گسترش و عمومیت‌بخشی به گفتمان خود تبدیل کرده‌اند. مجموعه شعارها و نمادهای به‌کاررفته توسط برخی حامیان افراطی تیم فوتبال

تراکتورسازی، این ایده را تقویت می‌کند که برخی جریان‌های واگرا برآنند که از این تیم ورزشی، به‌عنوان گذرگاهی برای تبدیل هویت آذری به هویت مقاومت بهره‌گیرند.

عادل‌خانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی سیاسی-حقوقی مصوبات مرتبط با ورزش و تربیت بدنی در مجلس شورای ملی عهد پهلوی دوم»، مصوبات مرتبط با ورزش و تربیت بدنی در مجلس شورای ملی عهد پهلوی دوم را بررسی و به‌لحاظ سیاسی-حقوقی، آسیب‌شناسی کرده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تمام قوانین ورزشی مصوب در عهد پهلوی دوم، لایحه‌محور بوده‌اند که این روند، با وجود انطباق با اصل تشریفات تقنینی، احتمالاً ناشی از چالش تفکیک قوا و حاکی از حکمرانی مطلقه پهلوی دوم بر نظام قانون‌گذاری است. درضمن، بسیاری از سیاست‌های تقنینی، احکام، و قوانین موضوعه ورزش، درباره توسعه ورزش آموزشی، همگانی-تفریحی، و قهرمانی بوده و کم‌توجهی به توسعه ورزش حرفه‌ای، مشهود است.

مرکز مال‌میری و عطار در پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی قانون‌گذاری در ایران از منظر رویه ابتکار قانون‌گذاری» (۱۳۹۷)، نظام قانون‌گذاری در ایران را از منظر رویه ابتکار قانون‌گذاری، واکاوی و آسیب‌شناسی کرده‌اند. نتایج آماری این بررسی نشان می‌دهد که برخلاف مجالس بسیاری از کشورها، مجلس ایران، به‌ویژه در دوره‌های اخیر (دوره‌های هفتم تا نهم)، به‌سوی قانون‌گذاری «طرح‌بنیان» حرکت کرده است. پژوهشگران یادشده بر این نظرند که این موضوع، که خود سبب ایجاد روند تضعیف قانون‌گذاری خوب در ایران شده است، ناشی از ضعف نظام حزبی، نبود ابزار خودمحدودیتی در آیین‌نامه داخلی مجلس در مسیر ارائه طرح توسط نمایندگان، و همچنین ضعف مسیرهای ارتباطی قوه مجریه و نهادهای مدنی-تجاری در ارائه پیشنهادها، قانون است. همچنین، بنابر نتایج یک گزارش از بررسی کارنامه مجالس نهم و دهم، در مجلس نهم، از مجموع ۶۹۷ لایحه و طرح ثبت‌شده در وب‌سایت مرکز پژوهش‌های مجلس، ۴۸۰ طرح و در مقابل، ۲۱۷ لایحه به مجلس تقدیم شد؛ به‌این ترتیب، تعداد طرح‌های ارائه‌شده، بیش از دو برابر لوایح تقدیمی از سوی دولت بود. در مجلس دهم، در مجموع، ۷۳۳ طرح و لایحه به مجلس ارائه شد. با در نظر نگرفتن ۱۲ مورد طرح ارائه‌شده شورای عالی استان‌ها، از ۷۲۱ طرح

ارائه‌شده نمایندگان و لایحه، ۴۹۳ مورد، طرح و ۲۲۸ مورد، لایحه بوده است؛ به این ترتیب، در دوره دهم نیز مانند دوره نهم، حدود ۷۰ درصد پیشنهادهای تقنینی در قالب طرح ارائه شده است. در سال پایانی دوره دهم (۱۳۹۸)، چهارپنجم ابتکار تقنینی از طریق طرح انجام شده است؛ به بیان دیگر، به ازای هر چهار طرح ارائه‌شده، تنها یک لایحه به مجلس تقدیم شده است. در این گزارش، یکی از دلایل کم بودن لوایح تقدیمی به مجلس و تأخیر و تعلل بسیار در تقدیم لوایح مهم، فقدان قابلیت نهادی برای ایجاد هماهنگی در ترجیح‌ها و دیدگاه‌های وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های متعدد ذی‌ربط و ذی‌نفع در موضوع موردتصمیم‌گیری ذکر شده است^(۱).

شیوه دخالت و نقش مجلس در تصحیح لوایح پیشنهادی دولت، همواره از موضوع‌های مناقشه‌برانگیز بوده است. ابریشمی‌راد و نظریان (۱۳۹۸) در تحلیلی مقایسه‌ای با کشورهای دیگر (انگلستان، فرانسه و کانادا) و همچنین، بیان نمونه‌هایی از عملکرد شورای نگهبان در مقام تطبیق مصوبات مجلس با قانون اساسی، صلاحیت مجلس شورای اسلامی در اصلاح لوایح دولت را محدود به ملاک‌هایی مانند ارائه اصلاحات خواسته‌شده در چارچوب لایحه پیشنهادی دولت، موضوع لایحه و عدم تغییرات گسترده در لایحه دولت دانسته‌اند و برای رفع مشکلات مربوط به شیوه تعامل دولت و مجلس در مورد ابتکار قانون، پیشنهادهایی از جمله توسعه نظام حزبی، هم‌زمانی انتخابات مجلس و دولت به منظور هماهنگی بیشتر و تعامل بهتر این دو نهاد، تشکیل کمیته‌های پیش‌نویس لوایح متشکل از رؤسای فراکسیون‌های مجلس و نمایندگان دولت به منظور ایجاد اجماع لازم در مورد لوایح و اصلاح آیین‌نامه‌های داخلی مجلس در راستای تعیین شاخص‌های عینی و ملموس در تعیین حدود صلاحیت مجلس برای اصلاح لوایح دولت، ارائه کرده‌اند.

برپایه دانسته‌های نویسندگان مقاله حاضر، تحلیل و گزارش پژوهشی منتشرشده‌ای که موضوع عملکرد تقنینی در ورزش ایران پس از انقلاب اسلامی را به‌طور مستقیم بررسی کرده باشد، یافت نمی‌شود، اما فقدان، نقص، و خلأ قانونی و حقوقی، به‌عنوان یکی از چالش‌های موجود درباره مسائلی مانند فرایند خصوصی‌سازی در ورزش (محرم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ زارع و همکاران، ۱۳۹۳) توسعه ورزش حرفه‌ای (رغبتی و همکاران، ۱۳۹۸)، وضعیت ورزش در برنامه‌های توسعه (رضائی‌نژاد و هژبری،

۱۳۹۶)، فرار مالیاتی (خداپرست و همکاران، ۱۳۹۷)، مدیریت ورزش قهرمانی (جوادی پور، ۱۳۹۴) مشاهده می شود. قانون ورزش، بازتاب دهنده ویژگی های تنظیم قانونی یک رابطه اجتماعی پیچیده در زمینه تربیت بدنی و ورزش با در نظر گرفتن راهبردهای ملی و اهداف اصلی است که به ما اجازه می دهد، برای توسعه آن، ضوابط قانونی مناسب را به کار بندیم (لیندهولم^۱، ۲۰۱۹)؛ براین اساس، هدف بررسی حاضر، ارائه تصویری از نقش مجلس شورای اسلامی (قوای مجریه و مقننه) در ورزش یا به بیان روشن تر، پیشنهاد قوانین مربوط به ورزش است.

۲. روش پژوهش

پژوهش حاضر، به لحاظ حیطه موضوعی، در دسته پژوهش های دارای رویکرد مطالعه سطح کلان در ورزش کشور به شمار می آید که به لحاظ زمانی، دوره های نخست تا پنجم مجلس شورای اسلامی را دربر می گیرد. این بررسی، به لحاظ روش شناسی و همچنین، با توجه به اهداف پژوهش، جزء پژوهش های تحلیلی و پس نگر است و داده های مورداستفاده از منابع ثانویه استخراج شده است که در بایگانی کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی و پایگاه های اطلاع رسانی مرتبط دیگر موجود هستند. داده های مورد نیاز این پژوهش عبارتند از: لوایح و طرح های دوره های نخست تا پنجم مجلس شورای اسلامی. این پژوهش با ماهیتی کیفی، سطوح ارزیابی ها را در دو بخش توصیفی و تبیینی بررسی کرده است که در سطح توصیفی، موضوع هایی مانند تعداد لوایح و طرح های مصوب و غیر مصوب در حیطه قانون گذاری در حوزه ورزش، واکاوی و مقایسه شده است. در سطح تبیینی، ارزیابی ها مبتنی بر دو الگوی تحلیلی است؛ نخست (با توجه به اهداف پژوهش)، از طریق روش تحلیل محتوا، مشخص شده است که هر یک از لایحه ها و طرح های ارائه شده، در کدام یک از حیطه های استخراجی، توزیعی، تنظیمی، و نمادین سیاست گذاری آلموند و همکاران قرار می گیرند. گفتنی است، فن تحلیل محتوا در این پژوهش، به منظور تشریح کمی، نظام مند، و عینی محتوای آشکار پیام به کار رفته است (حاضری و خلیلی، ۱۳۹۳: ۱۲۸).

با توجه به هدف دیگر این پژوهش، نیازمند رویکرد استفاد از روش تحلیل گفتمان انتقادی نیز هستیم؛ بنابراین، برخلاف دو هدف پیشین - که براساس آن‌ها، تمام لوایح و طرح‌های مرتبط با ورزش و تربیت بدنی بررسی شده است - در این قسمت، نطق موافق لایحه قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت و نطق مخالف طرح اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی، بر پایه دیدگاه فرکلاف در سه سطح توصیف، تفسیر، و تبیین، شناسایی و تحلیل شده است.

۳. نتایج و یافته‌های پژوهش

نتایج به دست آمده در دو بخش توصیفی کمی و محتوایی ارائه شده است. در بخش توصیفی، فراوانی طرح‌ها و لایحه‌های پیشنهادی، مصوب و نامصوب به شکل کلی و همچنین، به گونه‌ای جداگانه در هر یک از دوره‌های قانون‌گذاری مجلس ارائه شده است. در بخش محتوایی، تصویری از لایحه‌ها و طرح‌ها، براساس موضوع و هدف مورد نظر ارائه شده است.

۳-۱. نتایج توصیف آماری

جدول شماره (۱). عملکرد تقنینی مجلس در دوره‌های مورد مطالعه

شاخص	دوره‌های مجلس				
	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم
مجموع طرح‌ها و لایحه‌های تقدیمی	۶۲۵	۵۶۶	۵۹۳	۶۰۴	۶۰۶
مجموع طرح‌ها و لایحه‌های مصوب (قانون)	۳۷۰	۳۱۶	۲۵۶	۳۴۲	۳۵۹
مجموع لایحه‌های ورزشی تقدیمی	۳	۳	۱	-	۱
تعداد لایحه‌های ورزشی مصوب	۳	۱	۱	-	۱
مجموعه طرح‌های ورزشی تقدیمی	-	۱	-	۳	۳
تعداد طرح‌های ورزشی مصوب	-	-	-	-	۲
نسبت لایحه‌های مصوب به کل قوانین (درصد)	۰/۸۱	۰/۳۲	۰/۳۹	-	-
نسبت طرح‌های مصوب به کل قوانین (درصد)	-	-	-	-	۰/۵۶

چنان‌که دیده می‌شود، از ۱۵ لایحه و طرح ارائه شده، ۶ لایحه و ۲ طرح به تصویب مجلس رسیده است. بخش عمده قوانین مصوب مجلس، برآمده از لایحه‌های تقدیمی دولت بوده است و بیشتر این لوایح نیز تصویب شده‌اند (۷۵ درصد)؛ به این ترتیب، مجلس در بررسی و تأیید لایحه‌های یادشده، بیشتر نقش تبعی داشته

است. همچنین، داده‌های جدول شماره (۱) نشان می‌دهد که مجلس نخست، بیشترین تعداد قوانین استخراج شده و مجلس پنجم بیشترین نسبت طرح‌های مصوب به کل قوانین را به خود اختصاص داده است و روی هم رفته، ۰/۴۹ درصد کل مصوبات مجلس در دوره‌های مورد مطالعه، مربوط به حیطه ورزش و تربیت بدنی بوده است.

۲-۳. نتایج توصیف محتوایی

جدول شماره (۲). مصوبات (قوانین) مربوط به ورزش در دوره‌های مورد مطالعه

ردیف	عنوان قانون	دوره مجلس	لایحه/طرح	تاریخ تصویب
۱	قانون اصلاح لایحه قانونی اساسنامه کمیته ملی المپیک	اول	لایحه	۱۳۶۰/۴/۳
۲	تفویض اختیار به کمیسیون وابسته به نخست‌وزیری، آموزش و پرورش و استخدامی، در مورد تأسیس سازمان تربیت بدنی و ورزش جمهوری اسلامی ایران	اول	لایحه	۱۳۶۰/۷/۲۱
۳	اجازه ادامه عضویت ارتش جمهوری اسلامی ایران در شورای ورزشی ارتش‌های جهان (سیزم)	اول	لایحه	۱۳۶۱/۱۲/۱
۴	قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با آپارتاید در ورزش	دوم	لایحه	۱۳۶۰/۴/۳
۵	قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت	سوم	لایحه	۱۳۶۹/۱/۱۸
۶	سرباز قهرمان	چهارم	طرح	۱۳۷۶/۱۲/۱۳
۷	قانون تأمین اعتبار احداث، تکمیل، توسعه، و تجهیز مکان‌های ورزشی	پنجم	طرح	۱۳۷۶/۱۲/۲۶
۸	قانون موافقتنامه عمومی همکاری‌های اقتصادی، بازرگانی، سرمایه‌گذاری، فنی، علمی، فرهنگی، ورزشی، و جوانان بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت پادشاهی عربستان سعودی	پنجم	لایحه	۱۳۷۹/۲/۲۱

بررسی اقدام‌های تقنینی مربوط به ورزش در طول مدت دو دهه از فعالیت مجلس شورای اسلامی به لحاظ موضوعی در چند دسته قابل تفکیک است:

- اصلاح ساختار و اساسنامه سازمان‌های ورزشی (اصلاح اساسنامه کمیته ملی المپیک، تفویض اختیار به کمیسیون وابسته به نخست‌وزیری، آموزش و پرورش، و امور استخدامی در مورد تأسیس سازمان تربیت بدنی)؛
- مشارکت ورزشی در سطح قهرمانی (مسابقات سیزم، مبارزه با آپارتاید در ورزش، سرباز قهرمان)؛

۳. همکاری فرهنگی، آموزشی، و پژوهشی (قانون موافقتنامه عمومی همکاری بین ایران و عربستان به مدت ۵ سال)؛
۴. خصوصی سازی در ورزش (تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت)؛
۵. تأمین منابع مالی (احداث، تکمیل، توسعه، و تجهیز مکان‌های ورزشی).

جدول شماره (۳). حیطه‌های سیاست‌گذاری مصوبات ورزشی در دوره‌های مورد مطالعه

مقوله	مضمون	قانون
عملکرد تنظیمی	کارایی و اثربخشی-روابط خارجی	اساسنامه کمیته ملی المپیک
	کارایی و اثربخشی	تفویض اختیار به کمیسیون وابسته به نخست وزیری و.. مرتبط به سازمان تربیت بدنی.
	روابط خارجی	- عضویت ارتش جمهوری اسلامی ایران در شورای ورزشی ارتش‌های جهان - موافقتنامه همکاری در زمینه ورزشی... بین ایران و کشور عربستان
	حقوق و آزادی‌های اساسی	آپارتاید در ورزش
	حمایت از سازمان تربیت بدنی	تأمین اعتبار احداث، تکمیل، توسعه، و تجهیز مکان‌های ورزشی
عملکرد توزیعی	توسعه ورزش و اماکن	اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت
	توجه به ورزش قهرمانی	سرباز قهرمان
	توسعه پروژه‌های ورزشی	تأمین اعتبار احداث، تکمیل، توسعه و تجهیز اماکن ورزشی
عملکرد مادی	حمایت از ورزشکار	سرباز قهرمان

الف- حیطه تنظیمی (داخلی-خارجی): قانون اساسنامه کمیته ملی المپیک، دربردارنده چهل و هفت ماده و پنج تبصره، تنظیم و به شکل قانون، در سطح ملی با اهداف توسعه ورزش، اثربخشی، و کارایی کمیته ملی المپیک، و در سطح بین‌المللی به منظور اعزام ورزشکاران به مسابقات بین‌المللی، اعمال شد؛

• تفویض اختیار به کمیسیون وابسته به نخست‌وزیری، آموزش و پرورش، و امور استخدامی مربوط به سازمان تربیت بدنی و ورزش جمهوری اسلامی ایران که با اهداف افزایش کارایی، اثربخشی، و مدیریت کارآمد سازمان تربیت بدنی انجام شده است؛

• موافقتنامه همکاری در حوزه ورزش، بین ایران و کشور عربستان در جهت روابط بین‌الملل؛

• اجازه ادامه عضویت ارتش جمهوری اسلامی ایران در شورای ورزشی

ارتش‌های جهان (سیزم)، به‌منظور حضور نظامیان ورزشکار در رویدادهای ورزشی بین‌المللی؛

• قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با آپارتاید در ورزش، به‌منظور کسب احترام جهانی و رعایت حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همگان، صرف‌نظر از نژاد، جنسیت، زبان، یا مذهب؛
(ب) عملکرد تنظیمی: قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت در راستای توسعه ورزش، افزایش تعداد باشگاه‌ها، و مشارکت بخش خصوصی در ورزش.

(ج) عملکرد تنظیمی-توزیعی: برخی از مصوبات مجلس، دو حیطة از سیاست‌گذاری عمومی آمووند و همکاران را دربر می‌گیرد. تأمین اعتبار ساخت، تکمیل، توسعه، و تجهیز مکان‌های ورزشی به‌منظور جبران کاهش اعتبارات سازمان تربیت بدنی و فعال شدن طرح‌های ناتمام ورزشی که در این راستا، از هر نخ سیگار تولید داخلی و واردات آن، پانزده ریال در اختیار سازمان تربیت بدنی گذاشته می‌شود، به‌لحاظ حمایت از سازمان تربیت بدنی، مربوط به حیطة عملکرد تنظیمی، و با توجه به توسعه زیرساخت‌ها و اجرای طرح‌های ورزشی، مربوط به حیطة عملکرد توزیعی است؛

(د) توزیعی-نمادین: قانون سربازقهرمان که براساس آن، قهرمانان، خدمت مقدس سربازی خود را پس از گذراندن دوره آموزش نظامی در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، زیر نظر سازمان تربیت بدنی در تیم‌های ملی سپری کنند که به‌لحاظ توجه به ورزش قهرمانی، مربوط به حیطة توزیعی و با توجه به حمایت از ورزشکاران رده ملی، در چارچوب عملکرد نمادین سیاست‌گذاری آمووند و همکاران قرار دارد.

جدول شماره (۴). پیشنهادهای بررسی شده در دوره‌های مورد مطالعه

ردیف	موضوع	دوره‌های مجلس	لایحه/طرح	وضعیت
۱	انتقال کلیه پیست‌های اسکی سازمان مراکز ایرانگردی و جهانگردی به‌استثنای پیست دیزین و شمشک به سازمان تربیت بدنی	دوم	لایحه	مسترد شد
۲	طرح اصلاح آیین‌نامه داخلی برای الحاق امور سازمان تربیت بدنی به کمیسیون آموزش و پرورش	دوم	طرح	رد شد

۳	رفع محدودیت زمانی قانون اصلاح لایحه قانونی اساسنامه کمیته ملی المپیک	چهارم	لایحه	بایگانی شد
۴	نحوه اعزام پرسنل وظیفه نیروهای مسلح عضو تیم‌های ملی، امید، و المپیک به خارج از کشور برای انجام مسابقات ورزشی	چهارم	طرح	رد شد
۵	اختصاص بیست درصد از اعتبارات بخش ورزش به امور ورزش جانبازان	چهارم	طرح	مسکوت ماند
۶	معافیت ورزشکاران عضو تیم‌های ملی از خدمت وظیفه عمومی	چهارم	طرح	مسکوت ماند
۷	اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی	پنجم	طرح	رد شد

به لحاظ هدف و دامنه موضوعی، چهار مورد از طرح‌ها و لایحه‌های ارائه شده، مربوط به تغییر ساختار و اصلاح آیین‌نامه (تغییر مدیریت پیست اسکی از سازمان ایرانگردی و جهانگردی به سازمان تربیت بدنی، اصلاح آیین‌نامه سازمان تربیت بدنی، اصلاح اساسنامه کمیته ملی المپیک و اصلاح ساختار سازمان تربیت بدنی)، یک مورد مربوط به مشارکت ورزشی در سطح قهرمانی (نحوه اعزام کارکنان کادر وظیفه نیروهای مسلح عضو تیم‌های ملی برای انجام مسابقات ورزشی)، یک مورد مربوط به بن‌مایه مالی، به منظور افزایش اعتبار سرانه ورزشی است (اختصاص ۲۰ درصد از اعتبارات بخش ورزش) و یک مورد نیز جنبه حمایتی و تشویقی دارد (معافیت ورزشکاران عضو تیم‌های ملی از خدمت وظیفه عمومی).

جدول شماره (۵). حیطه‌های طرح‌ها و لوایح بررسی شده

مقوله	مضمون	پیشنهادات تصویب نشده
عملکرد تنظیمی	کارایی و اثربخشی	طرح اصلاح آیین‌نامه داخلی سازمان تربیت بدنی - رفع محدودیت زمانی اصلاح اساسنامه کمیته ملی المپیک - اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی.
	روابط خارجی	نحوه اعزام پرسنل کادر وظیفه نیروهای مسلح اعضای تیم‌های ملی برای انجام مسابقات ورزشی.
	حمایت از سازمان تربیت بدنی	انتقال پیست اسکی به سازمان تربیت بدنی
عملکرد توزیعی	توجه به ورزش جانبازان	اختصاص بیست درصد از اعتبارات بخش ورزش به امور ورزش جانبازان
عملکرد نمادین	حمایت از ورزشکار	معافیت ورزشکاران عضو تیم‌های ملی از خدمت وظیفه عمومی

الف) عملکرد تنظیمی: انتقال همه پیست‌های اسکی سازمان مراکز ایرانگردی و جهانگردی به جز پیست دیزین و شمشک به سازمان تربیت بدنی (در صورت تأیید)، با توجه به اینکه قرار گرفتن پیست‌ها زیر نظر سازمان تربیت بدنی به سازمان یادشده در دستیابی به اهدافش کمک خواهد کرد، به عملکرد تنظیمی سیاست‌گذاری مورد نظر آلموند و همکاران مربوط می‌شود؛

• هدف از اصلاح آیین‌نامه داخلی برای الحاق امور سازمان تربیت بدنی به کمیسیون آموزش و پرورش، رفع محدودیت زمانی قانون اصلاح لایحه قانونی اساسنامه کمیته ملی المپیک، و اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی، افزایش اثربخشی و کارآمدی سازمان‌های یادشده است که در صحن علنی مجلس بررسی شد؛

• شیوه اعزام کارکنان کادر وظیفه نیروهای مسلح عضو تیم‌های ملی، امید، و المپیک به خارج از کشور به لحاظ اعزام به مسابقات برون‌مرزی ورزشی، به این حیطة مربوط می‌شود؛

(ب) عملکرد توزیعی: اختصاص ۲۰ درصد از اعتبارات بخش ورزش به امور ورزش جانبازان، در راستای توسعه ورزش جانبازان و در اولویت قرار گرفتن این حیطة از ورزش است؛

(ج) عملکرد نمادین: معافیت ورزشکاران عضو تیم‌های ملی از خدمت وظیفه عمومی به این حیطة مربوط است.

۴. تحلیل گفتمان انتقادی

در بخش پایانی پژوهش، نطق موافق لایحه قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت و نطق مخالف طرح اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی در دو قسمت، برپایه دیدگاه فرکلاف در سه سطح توصیف، تفسیر، و تبیین، شناسایی و تحلیل شده است که متن ارائه‌شده و نتایج مرتبط با آن به شرح زیر است:

۴-۱. متن نخست: قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم

با نظارت دولت

بسم الله الرحمن الرحيم

البتة من ورزشکار نیستم، ولی ورزش دوستم^(۲) (احسنت). برادرانی که در کمیسیون آموزش و پرورش تشریف دارند، می‌دانند که برای اولین بار یک طرح قانونی مفیدی به این کمیسیون داده شده است. عرض می‌شود که مسئله ورزش را فرمودند که ما جزء تربیت می‌دانیم، از مقوله تربیت

می‌دانیم. حالا ولو اینکه تشکیلاتش فعلاً در مملکت جدا از آموزش و پرورش است که آموزش و پرورش در واقع، هم تعلیم است، هم تربیت است و شاید از این جهت که آموزش و پرورش، فقط مسئولیت تعلیم و تربیت نوجوانان و کودکان و جوانان را به عهده دارد که از مقطع ابتدایی تا آخر متوسطه را می‌خواهند تحصیل کنند و تربیت بشوند، اما در کل کشور، مملکتی که ۵۰ میلیون جمعیت دارد که بخش بسیار عظیمی از مردم که ممکن است در سنین ابتدایی، راهنمایی، و متوسطه درس نمی‌خوانند، خب این‌ها تربیتشان با آموزش و پرورش نیست یا در ساعت درسی نیست و آموزش و پرورش نمی‌تواند این امکانات را در اختیار او قرار بدهد و ندارد که قرار بدهد. خب بنابراین، در ارتباط با ورزش که به نظر ما بهترین، ارزان‌ترین، و سالم‌ترین عاملی است که می‌تواند جلو مفاسد اجتماعی را بگیرد، جلو انحراف جوان‌ها و نوجوان‌ها و جامعه ما را بگیرد و از طرفی هم در جهت تقویت جسمی و روحی و تقویت اراده افراد بسیار مؤثر است، مسئله ورزش است و دین مقدس اسلام در ۱۴۰۰ سال قبل به مسئله شنا و مسابقات سالم ورزشی تأکید اکیدی دارد. ما یک نظام اسلامی را تشکیل داده‌ایم، یک حکومت اسلامی تشکیل داده‌ایم، همان‌طوری که در برابر نان، آب، غذا، و بهداشت مردم مسئولیم، مسئله ورزش، مثل غذا است. این غذایی روحی است؛ غذایی به منظور پرورش جسمی است و از مسئله غذا و گندمی که شما به هر شکل باشد از داخل و خارج تهیه می‌کنید، از آن کمتر نیست. در جامعه ما میلیون‌ها انسان امروز در خیابان‌ها، کوچه‌ها، زمین‌های خاکی در اطراف شهرها و روستاها اگر دولت برایشان امکاناتی به وجود نیاورد، که نتوانسته امکانات به وجود بیاورد، نتوانسته پاسخگو باشد، حتی ۵۰ درصد نیاز ورزشی جامعه را دولت نتوانسته تأمین کند. در رابطه با مسئله ورزش من می‌خواهم عرض کنم، دولت به خوبی می‌داند، الان میلیون‌ها جوان و نوجوان در روز جمعه و غیر جمعه ورزش می‌کنند. آیا دولت نظارتی بر این کارها دارد؟ اگر شما مؤسسات، مجتمع‌ها، و ورزشگاه‌های غیر دولتی داشته باشید که برابر قانون

تأسیس بشود، وظایفش معلوم باشد و شما یک فرد مسئول را می‌شناسید که دولت اگر هرگونه مسئله‌ای را در آن مؤسسه، در آن محیط بسته اگر ایجاد بشود، لاقلاً گریبان آن مسئول را می‌گیرند، از این وضع هرج و مرج خیلی بهتر خواهد بود. هرچند دولت نظارتش ضعیف هم باشد، از وضع فعلی به مراتب بهتر است»^(۳).

الف) سطح توصیف: واژگان کانونی به‌کاررفته در این متن عبارتند از: آموزش و پرورش؛ تعلیم؛ تعلیم و تربیت؛ مسئله اجتماعی؛ مقاطع ابتدایی، راهنمایی و متوسطه؛ نیاز جامعه به ورزش؛ مسئله ورزش در دین اسلام؛ مکان‌های ورزشی غیردولتی. همچنین، واژگان مطرح شده در متن که بار منفی و سلبی دارند عبارتند از: محدود بودن اختیارات آموزش و پرورش به مقاطع تحصیلی ابتدایی، متوسطه و دبیرستان؛ انحراف جوان‌ها، نوجوان‌ها و جامعه؛ محدود بودن اماکن ورزشی؛ عدم نظارت کافی و دقیق؛ ایجاد هرج و مرج. قطب‌بندی‌های موجود در متن نیز عبارتند از: حضور در ساعت‌های رسمی مدرسه در مقاطع تحصیلی (ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان) آموزش و پرورش در مقابل دیگر اوقات آزاد شبانه‌روز؛ ورزش در مقابل مفاسد اجتماعی و انحراف جوان‌ها، نوجوان‌ها، جامعه؛ و تقاضای زیاد جامعه برای ورزش در مقابل کمبود فضاها و مکان‌های ورزشی. مترادف‌های معنایی استفاده شده در این گفتمان عبارتند از: ورزش در ارتباط با قوای جسمانی، روحی، و اراده افراد و هم‌ردیف با نیازهای اولیه (نان، آب، غذا، و بهداشت) و همچنین، تأسیس باشگاه خصوصی موجب نظارت جامع و کامل سازمان تربیت بدنی می‌شود، که در این متن به‌طور کامل مشهود هستند.

سخنران از ضمیر «من» برای معرفی خود و اقناع کردن نمایندگان مجلس، از ضمیر «ما» برای نمایندگان مجلس و مردم جامعه، و از ضمیر «شما» برای مخاطب قرار دادن گروه نمایندگان مجلس استفاده کرده است. این متن به‌لحاظ دستوری، دارای ارزش رابطه‌ای خبری و دستوری است و سخنران متن بیشتر در جایگاه ارائه‌دهنده اطلاعات و مخاطبان در جایگاه دریافت‌کنندگی هستند. سخنران با فهرستی از موضوع‌های مرتبط به هم، ایجاد ارتباط بین همه آن‌ها را به‌عنوان یک دلالت ضمنی، یعنی توسعه و گسترش مکان‌های ورزشی، در نظر داشته است. وی از

جمله‌های مثبت به منظور تأکید بر اهمیت ورزش و توسعه مکان‌ها و فضاها و ورزشی و از جمله‌های منفی برای تأکید بر وجود بی‌توجهی به ورزش و محدود شدن به مکان‌های ورزشی دولتی، استفاده کرده است.

ب) سطح تفسیر: سخنران در این سطح، متن را از چند جهت واکاوی کرده است؛ ابتدا به منظور اقتناع کمیسیون آموزش و پرورش که مخالف لایحه یادشده بود، به وظایف آموزش و پرورش و حیطه‌های تعلیم و تربیت اشاره کرده و با توجه به مقاطع تحصیلی در مدارس بر بعد تربیتی و آموزشی تربیت بدنی، محدود شدن آن به دوران مدرسه، و گنجانیده شدن این درس به عنوان یک واحد تحصیلی تا پایان مقاطع تحصیلی مدارس تأکید کرده است. سخنران با اشاره به دیگر اوقات فعالیت ورزشی خارج از زمان فعالیت رسمی در مدرسه، بر لزوم توسعه ورزش ملی در ابعاد همگانی تفریحی (ایجاد بستر مناسب برای انجام فعالیت ورزشی غیررسمی، فرح‌بخش و بانشاط برای همه افراد جامعه)، حرفه‌ای (برای کسب درآمد در سطح کشور)، و قهرمانی (پیش‌زمینه کسب موفقیت در رقابت‌های جهانی و المپیک) تأکید کرده که کمیسیون آموزش و پرورش آن را غیرقابل وصول دانسته است. سخنران در این گفتمان، اهمیت ورزش را از دیدگاه علوم گوناگون تجزیه و تحلیل می‌کند:

• علوم اجتماعی: توجه به ورزش به عنوان یک پدیده اجتماعی، در افزایش مشارکت ورزشی و پیشگیری از آسیب‌ها و انحراف‌های اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی مؤثر و مفید است؛

• علوم اسلامی: سخنران بر مسئله لزوم ورزش و اهمیت مسابقه در اسلام، احادیث، و رهنمودهای بزرگان دین از این بستر تأکید کرده و همچنین ورزش را در زمره مهم‌ترین نیازهای فیزیولوژیکی و اساسی انسان (غذا، بهداشت) معرفی کرده است. وی در قسمت دیگری از متن، مشارکت بخش خصوصی در ورزش را عاملی برای افزایش سرانه فضاها و ورزشی، بهره‌وری بیشتر و پذیرش مسئولیت بیشتر برای ارائه خدمات با کیفیت بالاتر و جذب سرمایه‌گذاری دانسته و با تأکید بر لزوم صدور مجوز فعالیت ورزشی در مدت‌زمان مشخص (تأسیس و موافقت‌نامه اصولی یک سال و تمدید پروانه ورزشی حداکثر سه سال) و تشکیل پرونده بنیان‌گذار باشگاه ورزشی با شرایط مشخص و تعریف‌شده و دستورالعمل مربوط به

تخلفات باشگاه، قابل طرح در کمیسیون بدوی سازمان تربیت بدنی، حیطه نظارت سازمان یادشده بر مکان‌ها و باشگاه‌های ورزشی را کامل و جامع‌تر از پیش ارزیابی کرد. این گفتمان به لحاظ زمانی، مربوط به مجلس سوم و سال ۱۳۶۹ است که در برنامه اول توسعه‌ای (۱۳۷۲-۱۳۶۸) کشور، فعالیت خصوصی‌سازی با ترویج برنامه‌های تعدیل ساختاری مؤسسه‌های مالی بین‌المللی و بخشی از برنامه کلی دولت در زمینه تعدیل اقتصادی، مورد توجه قرار گرفته است. پیش‌فرض‌های سخنران در این متن عبارتند از:

- دیدگاه‌های کمیسیون آموزش و پرورش در این باره بسیار محدود و غیرقابل قبول است؛
- ورزش در سلامت جسمی، روحی، اخلاقی، و معنوی جامعه تأثیر بسزایی دارد؛
- سرانۀ مکان‌های ورزشی برای جمعیت کنونی (۱۳۶۸) محدود و غیرقابل قبول است؛
- حیطه نظارت سازمان تربیت بدنی بر بنیان‌گذاران مکان‌های ورزشی افزایش خواهد یافت و جان‌مایۀ کلام در متن یادشده، یعنی خصوصی‌سازی در ورزش، بسیار مهم اهمیت تلقی شده است.
- ج) سطح تبیین: سومین و آخرین سطح تحلیل گفتمان است. تبیین، گفتمان را به‌عنوان یک کنش اجتماعی توصیف می‌کند و نشان می‌دهد که چه تأثیر بازتولیدی‌ای بر ساختارها می‌گذارد. گفتمان نویسنده، گفتمان خصوصی‌سازی در ورزش است که در این پژوهش، به‌عنوان یک نهاد اجتماعی بررسی شده و افزون‌براین، با نهادهایی همچون سیاست، اقتصاد، جامعه، و... در ارتباط است. کاهش فضاها و مکان‌های ورزشی، آسیب‌ها و انحراف‌های اجتماعی، نظارت ضعیف سازمان تربیت بدنی بر باشگاه‌های کشور، و بی‌توجهی به ابعاد ورزش قهرمانی، حرفه‌ای و همگانی، بن‌مایۀ اصلی شکل‌گیری این گفتمان نزد نویسنده و به تبع آن، نمایندگان موافق لایحه یادشده است و از آنجا که دولت و نهادهای اجتماعی با یکدیگر دارای کنش متقابل پویا هستند، دگرگونی در یک نهاد بر نهادهای اجتماعی دیگر نیز تأثیرگذار خواهد بود. فرایند خصوصی‌سازی و تغییر

مالکیت از دولت به بخش خصوصی، سبب رسیدن به اهداف، همراه با افزایش رشد اقتصادی در سطح کلان و همچنین، بهبود عملکرد در سطح خرد خواهد شد. ایجاد اشتغال در حوزه ورزش از طریق رشد و توسعه باشگاه‌های خصوصی، یکی دیگر از اهداف اقتصادی در این زمینه است و با توجه به گسترش مکان‌های ورزشی و ایجاد مسئولیت بیشتر برای بنیان‌گذاران باشگاه‌ها در ارائه خدمات بهتر و بیشتر سبب گسترش عدالت اجتماعی در جامعه می‌شود و از جنبه سیاسی نیز موجب کاهش و تعدیل تقاضاهای دولت یا به بیان روشن‌تر، کاهش بار اضافی می‌شود.

۲-۴. متن دوم: اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی

بسم الله الرحمن الرحيم

اکثر طراحان محترم و نمایندگان که با طرح وزارت تربیت بدنی موافقت، بیشتر اهمیت ورزش را بیان می‌کنند. در کمیسیون خاص هم به ابعاد سیاسی، فرهنگی، و اجتماعی و اهمیت ورزش و اهمیت توجه به قشر جوان پرداخته می‌شد. طراحان محترم به اشکالات طرح، توجه داشته باشند؛ وقتی که می‌خواهیم تشکیلات ورزش، وزارتخانه بشود، مطمئناً وزیر ورزش، یک معاونت اداری عالی، معاونت ورزشی، و معاونت جوانان خواهد داشت؛ در آن صورت، معاون وزیر، مسئولیت بیشتری نسبت به معاونت رئیس‌جمهور خواهد داشت. موضوع جوانان، یک بحث گسترده است. جوانان، مشکلات متعددی در امر ورزش، اشتغال، و ازدواج دارند. مطمئناً ورزش، تحت الشعاع مشکلات متعدد امور جوانان قرار خواهد گرفت و وزارت، مجبور است بیشتر به مسائل جوانان بپردازد. دیگر نکته قابل بحث، بار مالی طرح است. امروز کشور ما با توجه به شرایطی که داریم، توان تحمل بار مالی را ندارد. بسیاری از پروژه‌های ناتمام در کشور وجود دارد و هرچه خانواده بزرگ دولت را محدودتر کنیم، آن وقت به امر توسعه کمک کرده‌ایم. ساختاری که بعضاً طراحان محترم اشاره فرمودند، ساختار ورزش، یک ساختار کهنه است. بنده می‌خوام از یک ساختار، یک تعریف اجمالی ارائه بدهم. هر فعالیت سازمان‌یافته انسانی، نیازمند دو شرط

پایه‌ای است. شرط اول، تقسیم کار میان وظیفه‌های گوناگون و شرط دوم، ایجاد هماهنگی بین وظیفه‌های متعدد. خوب ما الان این شرایط را داریم و از زمان‌های قدیم، تقسیم کار، مرسوم و معمول بوده است و الان هم این مرسوم است»^(۴).

الف) سطح توصیف: نخستین سطح تحلیل گفتمان است. در این متن، واژگان کانونی به کاررفته عبارتند از: تشکیلات ورزش، جوانان، مالی، ساختار ورزش، ریاست جمهوری. همچنین، واژگان مطرح شده که بار منفی و سلبی دارند عبارتند از: مشکلات جوانان، بار مالی، ساختار کهنه، پروژه‌های ناتمام. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بخشی از واژگان سلبی به کاررفته (پروژه‌های ناتمام) به مسائل اقتصادی کشور مربوط می‌شود. در بررسی قطب‌بندی موجود در متن، دولت بزرگ‌تر در مقابل توسعه کمتر، قابل تشخیص است. سخنران، در متن از ضمیر «ما» خطاب به نمایندگان حاضر در صحن علنی مجلس، و از ضمیر «من» در راستای توجیه و اقناع نمایندگان برای حفظ ساختار تربیت بدنی استفاده کرده است. جمله‌های استفاده‌شده، از نوع معلوم، و بیشتر وجه فعل‌های استفاده‌شده از نوع اخباری (پرداخته می‌شود، داشته باشد، و...) و التزامی (خواهد داشت، داریم، و...) است.

ب) سطح تفسیر: سخنران، با توجه به دانش زمینه‌ای خود در علم مدیریت^(۵)، موضوع را از دو منظر مدیریتی بررسی کرده است. در ابتدا، با تشریح ساختار سازمانی وزارت ورزش و جوانان و اضافه شدن معاونت‌ها، چگونگی تقلیل توزیع قدرت از معاونت رئیس‌جمهور به معاونت وزیر ورزش و جوانان را تحلیل، و در قسمت دوم، با ارائه تعریفی از ساختار سازمانی و کارکردهای تقسیم کار، هماهنگی و وظایف رئیس‌جمهور و معاونت رئیس‌جمهور را در سازمان تربیت بدنی، مثبت ارزیابی کرده است؛ درحالی‌که از دیدگاه اقتصادی و موضوع‌های اجتماعی در زمینه ادغام دو سازمان (ورزش و جوانان)، تنها به مشکلات و معایب احتمالی ایجادشده توجه داشته است. با توجه به نقش فاعلی سخنران، مخاطبان این متن، نمایندگان موافق و مخالفی هستند که در مورد طرح پیشنهادی تشکیل وزارت ورزش و جوانان در مجلس پنجم شورای اسلامی ایفای نقش می‌کنند و به کارگیری زبان برای انتقال ایدئولوژی‌ای که دربردارنده نظام باورها و مقوله‌های نظری سخنران است،

نقش تعیین‌کننده و قابل‌قبولی در این گفتمان دارد.

این دورهٔ مجلس شورای اسلامی، به‌لحاظ زمانی، دوره‌ای حساس و تاریخی به‌شمار می‌آید؛ دوره‌ای که با برگزاری انتخابات هفتمین دورهٔ ریاست‌جمهوری آغاز شد. درواقع، این انتخابات، مهم‌ترین رخداد سیاسی این دوره و تعیین‌کنندهٔ رخدادهای بعدی بود.

در عرصهٔ بین‌المللی و در راستای گسترش روابط خارجی، مهم‌ترین دستاورد آن، تشکیل بین‌المجالس کشورهای اسلامی در تهران بود. این اقدام درواقع، مهم‌ترین عملکرد در زمینه روابط خارجی در این دوره و شاید در طول تاریخ مجلس بوده است. پیش‌فرض‌های قابل‌استنباط با توجه به بافت بینامتنی این گفتمان عبارتند از:

- وضعیت ورزش در شرایط کنونی مثبت ارزیابی شده است؛
- ریاست‌جمهوری و معاونت ریاست‌جمهوری در ساختار فعلی تربیت بدنی به‌خوبی نقش‌آفرینی می‌کنند؛
- قدرت سیاسی ریاست‌جمهوری در سطح کلان کشور در پیشبرد ورزش مفید است؛
- ساختار سازمانی تربیت بدنی، ساختاری تخصصی و وظیفه‌ای است که حول یک موضوع (ورزش) فعالیت می‌کند و نمی‌تواند یک دیدگاه بخشی داشته باشد؛
- رکود اقتصادی در کشور نمایان است؛
- در نتیجهٔ بروز بحران کاهش درآمد نفت، در کشور مشکلاتی به‌وجود آمده است؛
- مسائل و مشکلات مربوط به جوانان، حیطه‌های گوناگونی را دربر می‌گیرد؛
- رابطهٔ میان ورزش و جوانان، رابطه‌ای از نوع عموم‌وخصوص مطلق نیست و جان کلام گفتمان (درصورت تشکیل وزارت ورزش و جوانان)، کاهش قدرت مرکزی رئیس‌جمهور و معاونت رئیس‌جمهور در ورزش و ایجاد مشکلات اقتصادی و اجتماعی است که سرانجام، سبب کاهش کارایی و چابکی سازمان ورزش می‌شود و سخنران به آن توجه داشته است.

ج) سطح تبیین: در این مرحله، دو پرسش عمده مطرح می‌شود؛ نخست اینکه «این

گفتمان‌ها متعلق به کدام فرایندهای نهادی هستند؟» و دوم اینکه «این گفتمان‌ها به کدام فرایندهای اجتماعی تعلق دارند؟» در پاسخ به پرسش نخست می‌توان گفت، چارچوب کلی متن مورد بررسی، دربردارنده دیدگاه‌های سخنران درباره دو گفتمان اصلی، یعنی سازمان تربیت بدنی و گفتمان ضد آن، یعنی طرح پیشنهادی وزارت ورزش و جوانان، است که به‌عنوان نهادهای اجتماعی در این پژوهش بررسی شده‌اند و افزون‌براین، با نهادهایی مانند سیاست، اقتصاد، جامعه، و... ارتباط دارند. همچنین، در ماجرای مورد بررسی، مجلس شورای اسلامی با حضور نمایندگان موافق و مخالف، نقش اصلی و مؤثری در تعیین تکلیف موضوع مورد بحث دارند. در پاسخ به پرسش دوم می‌توان گفت، در اینجا از مناظره به‌منظور قانع کردن نمایندگان مجلس شورای اسلامی استفاده شده است که بخشی از فرایند اجتماعی به‌شمار می‌آید و ایدئولوژی سخنران، حمایت از قدرت و جایگاه رئیس‌جمهور در ساختار سیاسی کشور و سازمان تربیت بدنی است. افزون‌براین، از آنجاکه دولت و نهادهای اجتماعی در برابر یکدیگر دارای کنش متقابل پویا هستند، تحول در یک نهاد بر نهادهای اجتماعی دیگر نیز تأثیر می‌گذارد و تغییر در بدنه دولت و افزایش تعداد وزارتخانه‌ها در نتیجه ادغام دو سازمان تربیت بدنی و جوانان، سبب تغییر در نهاد اجتماعی و در پی آن، نادیده گرفته شدن مشکلات جوانان در حیطه اشتغال و ازدواج، و ایجاد نشدن بستر مناسب برای مشارکت اقشار دیگر جامعه در ورزش خواهد شد. درضمن، مسائل و مشکلات مالی نیز، با توجه به تحت تأثیر قرار گرفتن نهاد اقتصادی، در این گفتمان نمایان است که سخنران به آن توجه داشته است.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، سه موضوع بررسی شده است؛ ابتدا قوانین مصوب و غیر مصوب در پنج دوره مجلس شورای اسلامی تحلیل شد. نتایج به‌دست‌آمده در این بخش بیانگر این است که روی هم‌رفته، در این دوره، ۱۵ پیشنهاد در قالب لایحه و طرح در مورد ورزش و تربیت بدنی به مجلس شورای اسلامی ارائه شده است که هشت مورد (۵۳ درصد) به قانون تبدیل شد. از این تعداد، شش مورد، لایحه‌محور و ارائه‌شده از سوی قوه مجریه و دو مورد نیز طرح‌محور و ارائه‌شده توسط نمایندگان

مجلس (قوه مقننه) بود؛ نکته‌ای که نشان‌دهنده برتری لایحه‌ها نسبت به طرح‌ها، به لحاظ عددی است. گفتنی است، از دو لایحه‌ای که در مجلس به شکل قانون اعمال نشد، یک مورد پیش از طرح کلیات آن در مجلس، از سوی هیئت دولت بازپس گرفته شد و یک مورد دیگر، به جزئیات لایحه اصلی رفع محدودیت زمانی قانون اصلاح لایحه قانونی اساسنامه کمیته ملی المپیک مربوط می‌شد که در مجلس چهارم، بایگانی شد (کلیات آن پیشتر در مجلس اول، با عنوان قانون اصلاح لایحه قانونی اساسنامه کمیته ملی المپیک به تصویب رسیده بود). این درحالی است که در دوره‌های مورد مطالعه، تنها ۲۵ درصد از طرح‌های ارائه شده به شکل قانون اعمال شده است.

در نظام‌های قانون‌گذاری توسعه‌یافته، اصل بر این است که ابتکار قانون‌گذاری از طریق دولت انجام شود؛ برای نمونه، بر پایه یکی از پژوهش‌های انجام شده در آلمان، ۸۰ درصد مصوبات مجلس فدرال آلمان را لایحه‌های دولتی تشکیل می‌دهند. همچنین، بین سال‌های ۱۹۴۹ تا ۱۹۹۴ حدود ۶۰ درصد از ابتکارهای قانون در این کشور به وزارتخانه‌های دولتی تعلق داشته است. در بلژیک نیز ۹ پیشنهاد از ده پیشنهاد تقنینی، در قالب لایحه به پارلمان تقدیم می‌شود. همچنین، در استرالیا تنها حدود ۱۵ درصد از قوانین مصوب توسط مجلس سنا در قالب طرح ارائه می‌شود. در مجموع، در بیشتر این کشورها به ظاهر، «قاعده ۹۰ درصد» حاکم است؛ به این معنا که ابتکار ۹۰ درصد قوانین از سوی قوه مجریه است و این قوه به ۹۰ درصد خواسته‌هایش دست می‌یابد. اصل اولویت ابتکار قانون‌گذاری توسط قوه مجریه مبتنی بر دلایلی است که مهم‌ترین آن‌ها به شرح زیر است:

- قوای مجریه به دلیل برخورداری از دیوان‌سالاری گسترده و بدنه قابل اتکای کارشناسی تشکیل شده از متخصصان حوزه‌های گوناگون در وزارتخانه‌های تخصصی، قادر به بررسی دقیق‌تر و کارشناسانه‌تر پیشنهادهای تقنینی نسبت به قوای مقننه با امکاناتی به مراتب محدودتر و کارشناسان کم‌تعدادتر است؛

- دسترسی دولت به اطلاعات و همچنین، برخورداری از بانک‌های اطلاعاتی آماری موردنیاز برای تدوین تخصصی و کارشناسی پیش‌نویس قانون با قوه مقننه قابل مقایسه نیست. قانون‌گذاری اصولی تنها با تکیه بر آمار قابل اتکا و دقیق مبتنی بر

پایش‌های ماهانه و سالانه شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، و... امکان‌پذیر است؛

- امروزه بسیاری از نظام‌های تقنینی با معضل تورم قوانین و قانون‌گذاری بیش‌ازحد (افراطی) روبه‌رو هستند؛ نهادها و دستگاه‌های زیرمجموعه قوه مجریه می‌توانند با درنظر گرفتن اولویت‌ها و نیازهای مستلزم تصویب قانون، تنها لایحه‌های ضروری را به مجلس پیشنهاد کنند و درواقع، احتیاط لازم را در افزودن بر محتوای نظام حقوقی متورم درنظر بگیرند؛

- یکی از معضلات جدی نظام قانون‌گذاری، اجرا نشدن قوانین توسط دولت است؛ به‌نظر می‌رسد، چنانچه دولت خود، مبتکر پیشنهاد تقنینی باشد، از انگیزه بیشتری برای اجرا برخوردار باشد، تا اینکه با اجرای قانونی روبه‌رو باشد که به‌گونه‌ای تحمیلی و از طریق ارائه طرح تصویب شده است. درصورت رعایت این اصل، قانون‌گذار بهانه‌ای برای سر باز زدن دولت از وظایف قانونی‌اش در اجرای قوانین باقی نخواهد گذاشت، زیرا فرض بر این است که دولت در تدوین پیش‌نویس، به همه جنبه‌های لازم، به‌ویژه الزامات اجرا، اندیشیده است (مرکز مالگیری و حاتمی‌زاده، ۱۳۹۵: ۱۹).

در بخش دوم این پژوهش، قوانین مصوب و غیرمصوب، برپایه نظریه سیاست‌گذاری عمومی آلموند و همکاران (۲۰۰۸) در چهار حیطه (استخراجی، تنظیمی، توزیعی، و نمادین) تحلیل شده است.

- عملکرد تنظیمی، که خط‌مشی‌های موجود در تنظیم رفتار افراد و گروه‌های جامعه را برپایه قانون، تهدید، و اجبار در سطح ملی و بین‌المللی دربر می‌گیرد (معمارزاده و پورمهدی، ۱۳۸۶: ۱۱۴)؛ لایحه‌ها و طرح‌های ورزشی مربوط به حیطه تنظیمی با هدف افزایش کارایی، اثربخشی، و حمایت از سازمان‌های ورزشی در سطح ملی و به‌منظور شرکت و حضور در رویدادهای ورزشی بین‌المللی و تقویت حیطه قهرمانی در سطح بین‌المللی، تنظیم و پیشنهاد شده است که در دوره‌های مورد مطالعه، بیشترین تکرار و فراوانی را به‌خود اختصاص داده است.

- عملکرد توزیعی که در راستای تقسیم انواع گوناگون پول، کالا، خدمات، افتخارات، و فرصت‌ها توسط سازمان‌های دولتی در میان افراد و گروه‌های جامعه است (معمارزاده و پورمهدی، ۱۳۸۶: ۱۱۴)، دومین حیطه پرتکرار این پژوهش در

زمینه ورزش و تربیت بدنی است که در جهت رشد ورزش و توسعه و نگهداری مکان‌های ورزشی بوده است؛

• عملکرد نمادین که دو مورد از طرح‌ها (سربازقهرمان و معافیت ورزشکاران عضو تیم‌های ملی از خدمت و وظیفه عمومی) به لحاظ توجه به ورزش و ورزشکار در جامعه، به این حوزه مربوط می‌شود.

با توجه به افزایش نقش ورزش در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، و سیاسی کشورها، پیشرفت در این عرصه به یکی از اولویت‌های راهبردی برنامه‌ریزان در کشورهای گوناگون دنیا تبدیل شده است (علی‌دوست قهفرخی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲). هزینه تربیت بدنی و ورزش در برنامه بودجه کشور در فصل پنجم امور اجتماعی مشخص شده و در برنامه اول و دوم توسعه (۱۳۷۸-۱۳۶۸)، ردیف‌های مشخصی برای کمک به فدراسیون‌های ورزشی، هیئت‌های ورزشی، ساخت مکان‌های ورزشی، ورزش روستایی، ساخت ورزشگاه، پایگاه قهرمانی، و افزایش اعتبارات کمیته ملی المپیک در نظر گرفته شده است (خورشیدی‌پور و صادقی‌پور، ۱۳۹۴: ۲۰)؛ برپایه این شرایط، منطقی به نظر می‌رسد که به طرح‌ها و لایحه‌های مربوط به حیطه استخراجی که در راستای کسب درآمد و استخراج منابع برای دولت است، مصوبه‌ای تعلق نگیرد.

در بخش سوم پژوهش، متن سخنرانی دو نفر از نمایندگان دوره‌های سوم و پنجم مجلس شورای اسلامی درباره «قانون اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت» و «اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی»، برپایه دیدگاه فرکلاف در سطوح توصیف، تفسیر، و تبیین، شناسایی و تحلیل شد. گفتمان نخست، به حیطه خصوصی‌سازی در ورزش مربوط می‌شود. در ایران، موضوع خصوصی‌سازی از سال ۱۳۶۸ در خط‌مشی‌ها و سیاست‌های برنامه اول توسعه (اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی) جمهوری اسلامی ایران مطرح، و زمینه اجرایی آن با تصویب‌نامه مورخ ۱۳۷۰/۳/۲۹ هیئت‌وزیران و اعلام فهرست حدود ۳۰۰۰ شرکت دولتی و متعلق به دولت، به منظور افزایش کارایی فعالیت‌ها و کاهش حجم تصدی دولت بر فعالیت‌های اقتصادی غیرضروری و نیز ایجاد تعادل اقتصادی، و استفاده بهینه از امکانات و منابع فراهم شد. یکی از

لایحه‌هایی که در آن مقطع زمانی، مورد بحث و مناقشه فراوانی بین نمایندگان بود، لایحه خصوصی سازی ورزش بود. این لایحه در تاریخ ۱۳۶۸/۶/۱۲ در مجلس بررسی شد. یکی از دشواری‌های این نوع قوانین، به قوانین بالادستی در مورد ورزش مربوط می‌شود. براساس اصل سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی، ورزش به‌عنوان یکی از وظایف دولت در کنار آموزش و پرورش قرار گرفته است که لازم است به‌طور رایگان در همه سطوح در اختیار مردم قرار گیرد. از درون‌مایه این قانون چنین استنباط می‌شود که قانون توجه قانون‌گذاران در سال‌های نخست استقرار جمهوری اسلامی، تنها جنبه تربیتی ورزش بوده است؛ افزون‌براین، وانهادن آن به دولت را می‌توان ناشی از نگاه محض دولتی و توجه به کنترل و نظارت بر ورزش دانست. اگرچه نیاز به مشارکت مردم برای عرضه فرصت‌های بیشتر و نابرابری توان دولت در مقابل حجم تقاضا برای ورزش، اصلی‌ترین مبنای ارائه لایحه یادشده بود، فضای حاکم بر کشور، این لایحه را به یکی از پربحث‌ترین لوایح در مورد ورزش تبدیل کرد^(۶).

سخنران موافق تصویب لایحه اجازه تأسیس باشگاه‌های ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت (ارائه‌شده در متن)، برپایه تحلیل گفتمان انتقادی و در راستای قانع کردن نمایندگان مخالف لایحه یادشده، موارد زیر را در نظر داشت: توجیه‌های کمیسیون آموزش و پرورش را نقد کرده است. ورزش را در سلامت جسمی، روحی، اخلاقی، و معنوی جامعه، تأثیرگذار دانسته، سرانه مکان‌های ورزشی برای جمعیت کنونی (۱۳۶۸) کشور را محدود و غیرقابل قبول، و در شرایط کنونی (۱۳۶۸)، نظارت سازمان تربیت بدنی بر مکان‌های ورزشی را ضعیف ارزیابی کرده است. این لایحه، سرانجام پس از مذاکرات بسیار و همچنین، تأمین نظر شورای نگهبان، در دی ۱۳۶۹ تصویب شد. تصویب لایحه یادشده را می‌توان نقطه عطفی در تحولات ورزش در ایران پس از انقلاب دانست، زیرا یکی از خروجی‌های آن، افزایش تعداد باشگاه‌های ورزشی با مشارکت مردم بود و براساس یک گزارش ارائه‌شده در سال ۱۳۹۵، تعداد باشگاه‌های خصوصی هیجده‌هزار بوده است که در حال عرضه فرصت‌های ورزشی به مردم هستند (ستاری‌فر، ۱۳۹۵: ۳). این موضوع، افزون‌بر اینکه موجب افزایش فرصت‌هایی برای ورزش شده است،

شرایطی را نیز برای اشتغال در ورزش فراهم کرده و در نتیجه، سبب بهبود کارایی، افزایش مشارکت عمومی، بهینه‌سازی، و توسعه و تحول در بخش ورزش خواهد شد (کشگر و سلیمانی، ۱۳۹۱: ۱۰۲).

گفتمان دوم به طرح اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی مربوط می‌شود. نگاهی به سیر تطور وزارتخانه‌ها در سال‌های متمادی نشان می‌دهد که به اقتضای شرایط خاص کشور، مجلس، دولت، و گاهی اعمال سلیقه‌های خاص، وزارتخانه‌هایی ایجاد، حذف، یا ادغام شده‌اند. ادغام سازمان تربیت بدنی و سازمان امور جوانان نیز از موضوع‌های بحث‌برانگیزی بود که توجه به آن اهمیت زیادی دارد. در تحلیل تشکیل وزارت ورزش و امور جوانان، صرف‌نظر از اینکه تربیت بدنی و ورزش به صورت یک سازمان زیر نظر رئیس‌جمهور یا وزارتخانه باشد یا اینکه امور جوانان در یک وزارتخانه متمرکز شود، یا امور آن در وزارتخانه‌های دیگر انجام شود، باید سنخیت آن را نیز در نظر داشت. طرح اصلاح اهداف و ساختار تشکیلات سازمان تربیت بدنی در دوره پنجم قانون‌گذاری، یعنی سال ۱۳۷۷ کلید خورد. این طرح در دو شور، بررسی و سرانجام، در شور دوم، در حالی که به شکل ماده واحده‌ای درآمده بود که در آن دولت مکلف می‌شد ظرف شش ماه برای اصلاح اهداف و ساختار ورزش اقدام و نتیجه را به مجلس گزارش دهد، به تأیید نمایندگان نرسید. در این مقاله، دیدگاه و عقاید آقای غلامحسین جلیل‌خانی، نماینده مخالف طرح یادشده در مجلس شورای اسلامی از بستر تحلیل گفتمان انتقادی واکاوی شد که نظرات ایشان برای توجیه نمایندگان به شرح زیر ارائه شده است:

- وضعیت ورزش در شرایط کنونی، مثبت ارزیابی شده است؛
- ساختار سازمانی تربیت بدنی، ساختاری تخصصی و وظیفه‌ای است که حول یک موضوع (ورزش) فعالیت می‌کند؛
- مسائل و مشکلات مربوط به جوانان، حیطه‌های گوناگونی را دربر می‌گیرد. ساختار سازمانی وزارتخانه‌ها در دولت جمهوری اسلامی ایران، ساختاری وظیفه‌ای و تخصصی است؛ به این معنا که وزارتخانه‌های تشکیل شده تاکنون، حول یک موضوع تخصصی یا مسئله عمده یا وظیفه خاصی تشکیل شده‌اند (مانند وزارت کار، وزارت مسکن، وزارت آموزش و پرورش، وزارت رفاه، وزارت فرهنگ و ارشاد،

وزارت اقتصاد و دارایی و تمام وزارتخانه‌های دیگر)، اما تشکیل یک وزارتخانه جدید، به لحاظ سازماندهی، برخلاف رویه یادشده، و در یک بخش، موضوع محور و وظیفه محور (ورزش) و در بخش دیگر، مبتنی بر جامعه هدف (جوانان) است، که بخش دوم کاملاً برخلاف رویه پیشین است و سبب برهم خوردن نظم شکل گرفته در حوزه وظایف وزارتخانه می‌شود، زیرا امور جوانان براساس رویه پیشین، تقریباً به طور بخشی در تمام وزارتخانه‌ها توزیع شده است. اما در صورت شکل‌گیری وزارتخانه جدید، با نوعی تداخل روبه‌رو خواهیم شد. در نتیجه‌گیری کلی، یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که به لحاظ عددی، پیشنهادها برای قوانین ورزشی بیشتر لایحه بنیان بوده‌اند و برخلاف انتظار، در موارد حساسی مانند موضوع ساختار سازمان ورزش، این مجلس و قوه مقننه بوده است که در آن ورود پیدا کرده است. نسبت تعداد مصوبات به پیشنهادها، درصد متوسطی را نشان می‌دهد و مسیر به هم پیوسته‌ای از امور تقنینی در چارچوب سیاست‌گذاری برای توسعه ورزش مشاهده نمی‌شود. در بررسی حاضر، فهرست طرح‌ها و لوایح در دوره‌های قانون‌گذاری، از آمارهایی که بیشتر در سایت مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی قابل دسترسی هستند، استخراج شده‌اند. با وجود تلاش زیادی که برای جامعیت داده‌ها انجام شد، ممکن است طرح یا لایحه‌ای از دید نویسندگان این مقاله پنهان مانده باشد.*

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یادداشت‌ها

۱. قابل مشاهده در: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۹، شماره مسلسل ۱۷۱۳۹
۲. علی موحدی ساجوی، نماینده حوزه انتخاباتی ساوه با تحصیلات حوزوی.
۳. قابل مشاهده در: بایگانی کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، دوره سوم، جلسه ۱۳۹.
۴. مدرک تحصیلی سخنران، کارشناسی ارشد مدیریت بوده است.
۵. قابل مشاهده در: بایگانی کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، دوره پنجم، جلسه ۱۸۸.
۶. وجود دیدگاه مبتنی بر عدم اولویت و باورهای متکی بر بدبینی و لزوم کنترل ورزش در مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی (دوره اول تا هفتم) تربیت بدنی به ویژه دوره‌های اول تا سوم به خوبی مشهود است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آشوری، داریوش (۱۳۷۰)، *دانشنامه سیاسی*، تهران: انتشارات مروارید.
- ابریشمی‌راد، محمدمبین؛ نظریان، حمید (۱۳۹۸)، *حدود صلاحیت مجلس شورای اسلامی در اصلاح لوایح قانونی*، دانش حقوق عمومی، ۸(۲۳).
- احمدی‌پور، زهرا؛ جنیدی، رضا؛ بویه‌چمران، حسین؛ دمایی، سعادت (۱۳۹۲)، «مفهوم‌سازی ژئوپلیتیک ورزش»، *فصلنامه ژئوپلیتیک*، ۹(۲).
- جهان‌محمدی، رضا (۱۳۸۹)، *مجلس شورای اسلامی دوره سوم*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- خداپرست، محبوبه؛ سلطان‌حسینی، محمد؛ سلیمی، مهدی (۱۳۹۷)، «برآورد سهم نسبی عوامل مدیریتی بر فرار مالیاتی ورزشکاران و مربیان حرفه‌ای باشگاه‌های ورزشی استان اصفهان»، *پژوهش‌های فیزیولوژی و مدیریت در ورزش*، ۱۰(۲).
- خسرو شیری، علی؛ جوان، مصطفی (۱۳۹۲)، *مجلس پنجم شورای اسلامی*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- خورشیدی، ابوالفضل؛ صادقی‌پور، نرگس (۱۳۹۴)، *بررسی و تحلیل وضعیت تربیت بدنی و ورزش با تأکید بر احکام برنامه‌های پنج‌گانه توسعه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی*، شماره مسلسل ۱۴۵۱۹.
- خوشزاد، اکبر (۱۳۸۶)، *مجلس شورای اسلامی دوره اول*، تهران: انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- دانایی‌فر، حسین؛ آذر، عادل؛ شیرازی، مهدی (۱۳۹۱)، «چارچوبی برای شناسایی شایستگی‌های خط‌مشی‌گذاران ملی (نمایندگان مجلس قانون‌گذاری)»، *فصلنامه مجلس و راهبرد*، ۱۹(۷۰).
- دلفانی، علی؛ زارع اشکذری، مجتبی؛ احمدی‌پنجکی، غلامرضا (۱۳۹۶)، «اهمیت و جایگاه قانون‌گذاری در پارلمان (مطالعه موردی کشورهای ایران و انگلستان)»، *فصلنامه تخصصی علوم سیاسی*، ۱۳(۴۱).
- ربانی خوراسگانی، علی؛ میرزایی، محمد (۱۳۹۴)، «تحلیل تقابل گفتمانی اصول‌گرایی و اصلاح‌طلبی در دهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری»، *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۶(۴).
- رغبتی، علی؛ هادوی، فریده؛ آقایی، نجف؛ الهی، علیرضا (۱۳۹۸)، «راهبردها و پیامدهای توسعه ورزش حرفه‌ای ایران»، *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۱۸(۴۴).

رضانی نژاد، رحیم؛ هژبری، کاظم (۱۳۹۶)، «مبانی توسعه ورزش و کاربرد آن در ورزش ایران»، *مجلس و راهبرد*، ۲۴(۹۱).

زارع، امین؛ بابائیان احمدی، علی؛ مرادی، غلامرضا؛ حسینی، سید عبدالرسول (۱۳۹۳)، «شناسایی و رتبه‌بندی چالش‌های موجود در روند خصوصی‌سازی باشگاه‌های فوتبال کشور براساس مدل PEST»، *نشریه مدیریت ورزشی*، ۶(۴).

زارعی، علی؛ فوزی، یحیی (۱۳۹۶)، «تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی، و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ادوار اول تا پنجم»، *جستارهای سیاسی معاصر*، ۸(۱).

زمانی، سمیه (۱۳۹۷)، *بررسی طرح‌ها و لوایح سیاسی ۹ دوره مجلس شورای اسلامی*، شماره مسلسل ۱۶۰۲۱، ۱۹۴-۱.

ستاری فرد، صادق (۱۳۹۵)، *اظهار نظر کارشناسی درباره لایحه تشکیل سازمان نظام تخصصی ورزش کشور*، شماره ثبت: ۱۷۹، ص ۳.

سینایی، وحید؛ زمانی، سمیه (۱۳۹۰)، «نقش مجالس قانونگذاری در فرایند سیاست‌گذاری؛ به سوی یک الگوی نظری»، *راهبرد*، ۲۰(۵۸) (بخش ویژه بررسی‌های حقوقی).

شفیعی فر، محمد؛ خضری، احسان (۱۳۹۹)، «چارچوب تحلیلی انقلاب اسلامی، الگوی مفهومی چندعلیتی»، *فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی*، سال نهم، ۹(۳۲).

عادل‌خانی، امین؛ رضوی، سید محمدحسین؛ دوستی، مرتضی (۱۳۹۸)، «آسیب‌شناسی سیاسی-حقوقی مصوبات مرتبط با ورزش و تربیت بدنی در مجلس شورای ملی عهد پهلوی دوم»، *نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۱۵(۱).

علی دوست قهفرخی، ابراهیم؛ سجادی، سیدنصرالله؛ محمودی، احمد؛ ساعتچیان، وحید (۱۳۹۵)، «بررسی اولویت‌ها و راهکارهای پیشرفت ورزش قهرمانی جودوی کشور»، *نشریه مدیریت ورزشی*، ۶(۲).

فاضلی، حبیب‌الله (۱۳۹۱)، «ورزش و سیاست هویت»، *نشریه پژوهشنامه علوم سیاسی*، ۷(۲).

فروزنده، لطف‌اله؛ وجدانی، فوآند (۱۳۸۸)، «سیاست‌گذاری عمومی چیست؟»، *فصلنامه سیاسی-اقتصادی*، ۲۷۰-۲۶۹.

فوزی، یحیی؛ زارعی، علی (۱۳۹۶)، «تحلیل بافت سیاسی، اجتماعی، و تخصصی نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ادوار ششم تا دهم»، *جستارهای سیاسی معاصر*، ۸(۴).

فقیهی، ابوالحسن؛ ذاکری، محمد؛ اسدی، اسماعیل (۱۳۹۳)، «ارزیابی عملکرد مجالس شورای اسلامی در نظام جمهوری اسلامی ایران (مورد مطالعه مجلس سوم تا هشتم)»، *فصلنامه راهبرد*، سال بیست‌وسوم، ۷۲.

کشگر، سارا؛ سلیمانی، مجتبی (۱۳۹۱)، «نقش برنامه خصوصی‌سازی در توسعه ورزش‌های همگانی از دیدگاه کارشناسان»، *نشریه پژوهش‌های کاربردی مدیریت و علوم زیستی در ورزش*، ۲.

کلانتری، صمد؛ عباس‌زاده، محمد؛ سعادت، موسی؛ پورمحمد، رعنا؛ محمدپور، نیر (۱۳۸۸)، «تحلیل گفتمان: با تأکید بر گفتمان انتقادی به‌عنوان روش تحقیق کیفی»، *فصلنامه جامعه‌شناسی*، ۱(۴).

محرم‌زاده، مهرداد؛ غایب‌زاده، شهروز؛ توکلی انگوت، سخاوت (۱۳۹۴)، «بررسی چالش‌های اجرایی ماده ۸۸ (خصوصی‌سازی اماکن ورزشی) در ورزش شهرستان‌ها»، پژوهش‌های معاصر در مدیریت ورزشی، ۵(۱۰).

مستمع، رضا (۱۳۹۱)، بررسی وضعیت ۹ دوره قانون‌گذاری مجلس شورای اسلامی در حوزه فرهنگ، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۰۹۰.

مرکز‌المیری، احمد؛ حاتمی‌زاده، سعید (۱۳۹۵)، عملکرد تقنینی مجلس نهم در حوزه اقتصاد (۱۳۹۱ لغایت ۶ خرداد ۱۳۹۵)، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۱۶۱.

مرکز‌المیری، احمد؛ عطار، سعید (۱۳۹۷)، «آسیب‌شناسی قانون‌گذاری در ایران از منظر رویه ابتکار قانون‌گذاری»، مجلس و راهبرد، ۲۵(۹۶).

معمارزاده، غلامرضا؛ پورمهدی، کنایون (۱۳۸۶)، «بررسی نظام ارتباطی اثربخش در تدوین دستورکار خط‌مشی‌گذاری کل کشور»، نشریه بررسی‌های بازرگانی، ۲۷(۱۳).

میرشکاران، زهره؛ بحرالعلوم، حسن؛ باقری، هادی (۱۳۹۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر توسعه ورزش قهرمانی زنان ایران»، پژوهش‌های معاصر در مدیریت ورزشی، ۹(۱۸).

نوذری، حمزه؛ جمشیدیها، غلامرضا؛ غلامی‌پور، اسماعیل؛ ایرانی، یوسف (۱۳۹۲)، «سودمندی گفتمان انتقادی فرکلاف در تحلیل متون انضمامی: با نگاهی به متون تولیدشده رسانه‌ای با محوریت بحران اقتصادی و اجتماعی اخیر اروپا و آمریکا»، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، ۲(۱).

وحید، مجید (۱۳۸۰)، «درآمدی بر سیاست‌گذاری عمومی»، فصلنامه حقوق و علوم سیاسی، شماره ۵۲.

- Almond, Gabriel, Powell Jr, G. B. J, Strøm, K. J.& Dalton, R. J. (2008), *Comparative Politics Today: A Theoretical Framework*, Pearson Higher Ed.
- Coghill, K. Donohue, R. Holland, P. Richardson, A. & Neesham, C. (2009), "Capacity Building for New Parliamentarians: Survey of Orientation and Induction Programmes", *The Journal of Legislative Studies*, 15(4).
- Hazell, R. (2001), "The Challenges Facing our Parliaments: How Can we Improve Their Performance? [Article Based upon Lectures Given at the Parliament Houses in Canberra, Sydney and Wellington in March and April 2001], *Australasian Parliamentary Review*, 16(2), 5.
- Lindholm, J. (2016), "The Second Annual International", *International Sports Law Journal*, 16(3-4).